نکته

تأثیر اینفلوئنسرها در ترویج فرهنگ پیشگیری از اعتیاد

نرگس رشید

طی سال‌های اخیر با توسعه و پیشرفت روزافزون تلفن‌های همراه و افزایش پوشش اینترنت در مناطق مختلف جغرافیایی، استفاده از شبکه‌های اجتماعی روزبه‌روز محبوبیت بیشتری در میان مردم پیدا کرده است، به‌گونه‌ای که حضور در این شبکه‌ها به بخشی از اقدامات روزانه افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی بدل شده و همین مسئله تغییرات شگرفی را در فعالیت‌های روزمره و روابط بین گروه‌های مختلف اجتماعی رقم زده است. شبکه‌های اجتماعی مانند سایر دستاوردهای فناوری، فواید بی‌شماری برای زندگی دارد، مانند ارتقای آموزش، اطلاع‌رسانی، فرهنگ‌سازی در زمینه حفاظت از محیط زیست، فرهنگ شهرنشینی، رعایت قوانین و مقررات، بهبود رعایت بهداشت فردی و غیره اما درعین‌حال بر سبک زندگی افراد و فرهنگ جوامع تأثیرات مخربی هم داشته است.

بااین‌وجود در یک دهه گذشته به دلیل استفاده روزافزون افراد مختلف از پلتفرم‌های اجتماعی، فرصت‌های درخورتوجهی فراهم شده تا برخی افراد به‌عنوان بلاگر یا اینفلوئنسر به شخصیت‌های تأثیرگذار رسانه‌های اجتماعی تبدیل شوند. برخلاف افراد مشهور و سلبریتی، اینفلوئنسرها از زندگی شخصی خود برای برقراری ارتباط با مخاطبان، استفاده می‌کنند و با ایده‌های نو و تولید محتوای جذاب و تخصصی، میان کاربرانشان شناخته شده‌اند و امکان دستیابی به مخاطبانی با سن، جنسیت، قومیت، دین و ملیت متفاوت را دارند. بنابراین دارای قدرت قابل توجه و تأثیرگذاری بالایی هستند و می‌توانند به افکار عمومی جهت داده یا آن را هدایت کنند و درباره موضوعات مختلف به بحث و تبادل نظر بپردازند. غالبا هم افراد ضعیف از منظر خودپنداره، برای ابراز وجود و ایجاد هویت مطلوب، از افراد مشهور و اینفلوئنسرها پیروی و تقلید کرده و حتی در حوزه‌هایی نظیر مُد و لباس، مصرف‌گرایی و تجمل از آن‌ها تبعیت می‌کنند.

پژوهش‌ها حاکی از آن است، اینفلوئنسرهایی که در رسانه‌ها به تخصص و قابل اعتماد بودن معروف هستند، تأثیر بیشتری بر رفتار دنبال کنندگان خود خواهند داشت و پیام‌هایی را که از منابع معتبر ارائه می‌کنند، بر نگرش افراد، تأثیرگذار خواهد بود؛ بنابراین دولت در حوزه اعتیاد و مباحث پیشگیری می‌تواند از ظرفیت افراد مشهور و قابل اعتماد در شبکه‌های اجتماعی که دارای تخصص، صلاحیت و شایستگی هستند، استفاده نماید.

نظر به اینکه اینفلوئنسرها به نوعی رهبران فکری جوامع محسوب می‌شوند و همانند هنرپیشه‌ها و ورزشکاران که تنها به دلیل مشهور بودن محبوب شده‌اند، تأثیرگذاری مهمی بر مخاطبان دارند، می‌بایست از تأثیر رفتار و عملکرد خود بر مخاطبان آگاه باشند و از این ظرفیت مهم در جهت ترویج فرهنگ پیشگیری از اعتیاد به مواد مخدر و ارائه آموزش‌های پیشگیرانه استفاده کنند. بدون تردید تحقق اصل پیشگیری مستلزم آموزش و اطلاع‌رسانی مناسب است و این مهم نقش بسزایی در کاهش گرایش به مصرف مواد مخدر خواهد داشت. آگاهی افراد نسبت به مضرات مواد مخدر خطر ابتلا به اعتیاد را کاهش می‌دهد. بسیاری از افراد به دلیل بی‌اطلاعی و نداشتن مهارت نه گفتن و یا فقدان تاب‌آوری در برابر مشکلات به اعتیاد روی می‌آورند؛ لذا آموزش یگانه راهکار پیشگیری از اعتیاد است.

بنابراین انتظار می‌رود اینفلوئنسرها در صفحات مجازی خود، با مخاطبانشان از تأثیرات و پیامدهای تلخ مصرف مواد مخدر سخن بگویند. یافته‌های پژوهشی نیز حاکی از آن است که این افراد در شبکه‌های اجتماعی توانسته‌اند تمرکز و توجه کاربران را به موضوعات مطرح‌شده از سوی خود جلب کرده و زمینه تبادل نظر و گفت‌وگو را فراهم کنند، این مسئله نشان می‌دهد، اینفلوئنسرها همچون رهبران افکار عمومی می‌توانند در ارائه الگوهای رفتاری جدید تأثیرگذار باشند، آنان با تولید محتوای جذاب و تخصصی در حوزه‌های گوناگون، موفق به جذب مخاطب ورای محدودیت‌های زمانی، مکانی و زبانی شده‌اند و قادرند در طول شبانه‌روز و در هر مکانی از جهان مطالب خود را با دیگران به اشتراک بگذارند. مسلم است که آنان به‌عنوان گروه‌های مرجع در یک دستاورد حداقلی، توانسته‌اند گروهی از افراد را با خود همراه کنند و سپس در بین اینکه کدام موضوع از اهمیت بیشتری برخوردار است و یا کدام رفتار اجتماعی پسندیده‌تر است، موفق عمل کنند. در آینده نیز نقش اینفلوئنسرها پررنگ‌تر خواهد بود؛ به‌ویژه آنکه در میان نسل جوان به‌عنوان گروهی تأثیرگذار و تأثیرپذیر جایگاه ویژه‌ای دارند؛ بنابراین استفاده از این ظرفیت در حوزه پیشگیری و اطلاع‌رسانی درباره اعتیاد امری بدیهی و غیرقابل انکار است.

روش‌هایی برای احیای خاک فرسوده

ایران ما همان‌قدر که در منطقه خشک و نیمه‌خشک واقع‌شده و با چالش بی‌آبی و کم‌آبی دست‌وپنجه نرم می‌کند، با پدیده فرسایش خاک هم روبه‌رو است و آمار و ارقام متفاوتی که هرسال در این زمینه اعلام می‌شود، همیشه با این جمله همراه است: «ایران بالاترین رقم فرسایش خاک را در دنیا به خود اختصاص داده است.» طبق اعلام وزارت جهادکشاورزی، متوسط فرسایش خاک کشور حدود ۱۶ و نیم تن، برای کل سطوح است که آن هم در اراضی ملی رخ می‌دهد و در هنگام بارش باران شدید به دلیل فقر پوشش گیاهی، سیلاب‌های سنگینی جاری شده و میزان فرسایش خاک بالا می‌رود.

پژوهشگران می‌گویند فرسایش خاک می‌تواند به بزرگ‌ترین چالش محیط‌زیستی کشور تبدیل شود. فرسایش یعنی خاک آن‌قدر تخریب می‌شود که حاصلخیزی‌اش از بین می‌رود. گیاه که نروید، به میزان زمین‌های بیابانی اضافه می‌شود و ایرانی که بخش زیادی از مساحتش خشک است، با فضای نامایم‌تری از تخریب محیط زیست آشناتر می‌شود؛ فرآیندی که فراوانی آن در ایران قابل‌توجه است و عمدتا تغییر اقلیم و خشکسالی ازجمله عوامل زمینه‌ساز فرسایش خاک به شمار می‌رود. بااین حال روش‌های مدیریت خاک در کشاورزی، دامداری، منابع طبیعی و جنگل‌ها و عملیات راه‌سازی نیز به‌عنوان عوامل انسانی در وقوع این پدیده مؤثرند. ادامه این روند به توجه ویژه به مسائل زیست‌محیطی و اجرای راهکارهای مؤثر نیاز دارد، که با به کارگیری آن‌ها می‌توان از این روند جلوگیری و خاک را احیا کرد. اما پیش از پرداختن به روش‌ها و راهکارهای احیا، تبعات فرسایش خاک را به شکل مختصر از زبان کارشناسان روایت می‌کنیم.

به گفته هادی اسدی رحمانی، رئیس مؤسسه خاک و آب، متوسط فرسایش خاک در ایران ۱۶/۵ تن در هکتار است که این میزان بیش از پنج تا ۶ برابر میانگین جهانی است. فرسایش شدید خاک به کاهش ظرفیت زمین برای جذب آب منجر می‌شود و به تبع آن، با بارش‌های شدید، روان‌آب‌ها افزایش می‌یابند و سیلاب‌ها بیشتر و شدیدتر می‌شوند. این مسئله به‌ویژه در مناطق کوهستانی و دشت‌های کم‌پوشش گیاهی بیشتر دیده می‌شود.

حسن وحید، سرپرست سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری نیز تأکید می‌کند که سیلاب‌ها و فرسایش خاک از مهم‌ترین معضلات زیست‌محیطی ایران هستند. به گفته او برای مقابله با این مشکلات، برای کنترل فرسایش خاک در ایران صورت گرفته است. ازجمله این اقدامات می‌توان به کاشت نهال، احیای مراتع و جنگل‌ها و بهبود روش‌های کشاورزی اشاره کرد. بااین حال، به دلیل کمبود منابع مالی، مدیریت ناکارآمد و همچنین عدم آموزش کافی به کشاورزان و جوامع محلی، این اقدامات به‌طور کامل موفقیت‌آمیز نبوده است. برای کاهش فرسایش خاک در ایران، توجه به روش‌های پایدار کشاورزی، حفاظت از پوشش گیاهی، جلوگیری از چرای بی‌رویه و اجرای سیاست‌های مناسب مدیریت منابع طبیعی ضروری است. درکل، اگرچه تاکنون اقدامات محدودی برای مقابله با این چالش انجام شده، اما با توجه به وخامت این معضل برنامه‌های جامع‌تری برای کاهش فرسایش و حفاظت از منابع خاک ایران ضرورت دارند.»

این پژوهشگر در ادامه تأکید می‌کند: «فرآیندهای تخریب خاک ازجمله فرسایش، فشردگی و آلودگی تأثیری منفی بر بازده محصولات کشاورزی و امنیت غذایی دارند و این مشکل تنها مربوط به ایران نیست، در بسیاری از نقاط جهان این مسئله مشهود است و اقدامی هم صورت نمی‌گیرد. درحالی‌که قانون نظارت بر احیای پوشش گیاهی و اجرای پروژه‌های آبخیزداری راهکار اصلی است. مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد در مناطقی از کشورمان که پروژه‌های آبخیزداری اجراشده، میزان رسوب و فرسایش خاک کاهش یافته است.

فعالان محیط زیست نیز بر این باورند که مدیریت نادرست اراضی و بهره‌برداری بی‌رویه از منابع طبیعی، ازجمله دلایل تشدید فرسایش خاک و درنتیجه افزایش سیلاب‌هاست. برای مثال، فرهاد مشیری، یکی از کارشناسان محیط زیست، به لزوم تغییرات جدی در شیوه‌های کشاورزی و حفاظت از مراتع اشاره کرده است. همچنین، برخی از آن‌ها نسبت به پیامدهای مخرب سدسازی‌ها بر چرخه طبیعی آب و فرسایش خاک هشدار داده‌اند.

اقداماتی که موفقیت‌آمیز نبوده است

«فرسایش خاک سبب کاهش توانایی زمین در جذب و نگهداری آب می‌شود. وقتی خاک فرسایش پیدا می‌کند، لایه‌های سطحی خاک که سرشار از مواد آلی و مورد نیاز برای نگهداری آب هستند، ازبین می‌روند. این مسئله سبب می‌شود که آب باران نتواند به عمق زمین نفوذ کند و به جای جذب شدن، به سطح زمین جاری شود. این روند به شکل‌گیری سیلاب‌های بیشتر و شدیدتر کمک می‌کند. بنابراین بی‌توجهی به توانایی خاک در جذب و ذخیره آب یکی از عوامل اصلی بروز سیل‌های مکرر است» منوچهر گرجی، پژوهشگر خاک با اشاره به این موضوع می‌گوید: «فرسایش خاک در ایران یکی از چالش‌های جدی زیست‌محیطی است به‌طوری که از این نظر یکی از کشورهای پیشرو در جهان محسوب می‌شود و این موضوع به کاهش حاصلخیزی زمین‌های کشاورزی، تخریب زیست بوم‌ها و افزایش خطر سیلاب‌ها منجر می‌شود. عوامل متعددی در تشدید فرسایش خاک در ایران نقش دارند. ازجمله این عوامل می‌توان به تغییرات اقلیمی، کاهش بارش‌ها و افزایش خشکسالی، شخم زنی‌های نامناسب، تخریب پوشش گیاهی، چرای بیش‌ازحد دام‌ها و توسعه بی‌رویه شهری و کشاورزی اشاره کرد. فرسایش خاک تأثیری مستقیم بر تولید کشاورزی دارد. کاهش کیفیت خاک، باعث کاهش عملکرد محصولات کشاورزی می‌شود و درنتیجه معیشت کشاورزان را به خطر می‌اندازد. همچنین هزینه‌های بسیاری برای مقابله با پیامدهای فرسایش خاک، مانند بازسازی زمین‌ها و مقابله با سیلاب‌ها صرف می‌شود.»

گرجی در مورد اقداماتی که انجام‌شده، عنوان می‌کند: «رسال‌های اخیر تلاش‌هایی برای احیای پوشش گیاهی و اجرای پروژه‌های آبخیزداری راهکار اصلی است. مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد در مناطقی از کشورمان که پروژه‌های آبخیزداری اجراشده، میزان رسوب و فرسایش خاک کاهش یافته است.

فعالان محیط زیست نیز بر این باورند که مدیریت نادرست اراضی و بهره‌برداری بی‌رویه از منابع طبیعی، ازجمله دلایل تشدید فرسایش خاک و درنتیجه افزایش سیلاب‌هاست. برای مثال، فرهاد مشیری، یکی از کارشناسان محیط زیست، به لزوم تغییرات جدی در شیوه‌های کشاورزی و حفاظت از مراتع اشاره کرده است. همچنین، برخی از آن‌ها نسبت به پیامدهای مخرب سدسازی‌ها بر چرخه طبیعی آب و فرسایش خاک هشدار داده‌اند.

اقداماتی که موفقیت‌آمیز نبوده است

«فرسایش خاک سبب کاهش توانایی زمین در جذب و نگهداری آب می‌شود. وقتی خاک فرسایش پیدا می‌کند، لایه‌های سطحی خاک که سرشار از مواد آلی و مورد نیاز برای نگهداری آب هستند، ازبین می‌روند. این مسئله سبب می‌شود که آب باران نتواند به عمق زمین نفوذ کند و به جای جذب شدن، به سطح زمین جاری شود. این روند به شکل‌گیری سیلاب‌های بیشتر و شدیدتر کمک می‌کند. بنابراین بی‌توجهی به توانایی خاک در جذب و ذخیره آب یکی از عوامل اصلی بروز سیل‌های مکرر است» منوچهر گرجی، پژوهشگر خاک با اشاره به این موضوع می‌گوید: «فرسایش خاک در ایران یکی از چالش‌های جدی زیست‌محیطی است به‌طوری که از این نظر یکی از کشورهای پیشرو در جهان محسوب می‌شود و این موضوع به کاهش حاصلخیزی زمین‌های کشاورزی، تخریب زیست بوم‌ها و افزایش خطر سیلاب‌ها منجر می‌شود. عوامل متعددی در تشدید فرسایش خاک در ایران نقش دارند. ازجمله این عوامل می‌توان به تغییرات اقلیمی، کاهش بارش‌ها و افزایش خشکسالی، شخم زنی‌های نامناسب، تخریب پوشش گیاهی، چرای بیش‌ازحد دام‌ها و توسعه بی‌رویه شهری و کشاورزی اشاره کرد. فرسایش خاک تأثیری مستقیم بر تولید کشاورزی دارد. کاهش کیفیت خاک، باعث کاهش عملکرد محصولات کشاورزی می‌شود و درنتیجه معیشت کشاورزان را به خطر می‌اندازد. همچنین هزینه‌های بسیاری برای مقابله با پیامدهای فرسایش خاک، مانند بازسازی زمین‌ها و مقابله با سیلاب‌ها صرف می‌شود.»

گرجی در مورد اقداماتی که انجام‌شده، عنوان می‌کند: «رسال‌های اخیر تلاش‌هایی برای کنترل فرسایش خاک در ایران صورت گرفته است. ازجمله این اقدامات می‌توان به کاشت نهال، احیای مراتع و جنگل‌ها و بهبود روش‌های کشاورزی اشاره کرد. بااین حال، به دلیل کمبود منابع مالی، مدیریت ناکارآمد و همچنین عدم آموزش کافی به کشاورزان و جوامع محلی، این اقدامات به‌طور کامل موفقیت‌آمیز نبوده است. برای کاهش فرسایش خاک در ایران، توجه به روش‌های پایدار کشاورزی، حفاظت از پوشش گیاهی، جلوگیری از چرای بی‌رویه و اجرای سیاست‌های مناسب مدیریت منابع طبیعی ضروری است. درکل، اگرچه تاکنون اقدامات محدودی برای مقابله با این چالش انجام شده، اما با توجه به وخامت این معضل برنامه‌های جامع‌تری برای کاهش فرسایش و حفاظت از منابع خاک ایران ضرورت دارند.»

این پژوهشگر در ادامه تأکید می‌کند: «فرآیندهای تخریب خاک ازجمله فرسایش، فشردگی و آلودگی تأثیری منفی بر بازده محصولات کشاورزی و امنیت غذایی دارند و این مشکل تنها مربوط به ایران نیست، در بسیاری از نقاط جهان این مسئله مشهود است و اقدامی هم صورت نمی‌گیرد. درحالی‌که قانون نظارت بر